

ΟΙ ΠΡΟΒΑΠΤΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Τελετουργική Θεώρηση

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
Διδάκτορος Φιλολογίας

Ὡς προβαπτισματικές, στή λειτουργική μας γλώσσα καί στή σχετική βιβλιογραφία, νοοῦνται οἱ παρακάτω τελετές:

α) Εὐχαί εἰς γυναῖκα λεχώ, τήν πρώτην ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου αὐτῆς¹,

β) Εὐχή εἰς τό κατασφραγίσαι παιδίον λαμβάνον ὄνομα τῆ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἀπό τῆς γεννήσεως αὐτοῦ²,

γ) Εὐχαί εἰς γυναῖκα λεχώ, μετά μ' ἡμέρας³.

Στή σύγχρονη λειτουργική πρακτική οἱ εὐχές τῆς κα-

-
1. GOAR, 261-262. Ἐκτός ἀπό τίς μνημονεύμενες εὐχές ὑπάρχουν καί ἄλλες παρόμοιες εὐχές, ὅπως Εὐχή εἰς γυναῖκα λεχώ λεγομένη ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως αὐτῆς (GOAR, 263) καί Εὐχή ἐτέρα πρὸς τὰς λοιπὰς (GOAR, 263-264). Βλ. καί ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 320. Πρὸς. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ Ι., Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς Ἀπορίας 1, 69.
  2. GOAR, 264-265. Ἐκτός ἀπό τήν παραπάνω εὐχή ὑπάρχει καί Εὐχή εἰς παιδα λαμβάνοντα χεῖρας ὅτε εἰσέλθῃ εἰς τοὺς βασιλικούς πυλῶνας (GOAR, 265). Γιά τήν παραλλαγὴ τῆς ἐπιγραφῆς βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 326. Βλ. καί Παράρτημα.
  3. GOAR, 267-268. Γιά τήν παραλλαγὴ τῆς ἐπιγραφῆς βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 334. Γιά τίς παραπάνω τελετές βλ. ALMAZOV, A., Istoriia chinoposledovanii kreshneniia i miromozaniia (Ἱστορία τῶν μυστηρίων τοῦ βαπτίσματος καί τοῦ χρίσματος), Kazan 1885, 476.

τηχήσεως, μαζί με τήν απόταξη τοῦ σατανᾶ καί τή σύνταξη μέ τόν Χριστό, τελοῦνται μαζί μέ τήν ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος. Ἔτσι, στήν κοινή ἀντίληψη, ὡς προβαπτισματικές θεωροῦνται πλέον μόνον οἱ τρεῖς παραπάνω ἀκολουθίες, πού τελοῦνται -ὅταν καί ἐάν τελοῦνται- ἀρκετά νωρίτερα ἀπό τή χρονική συνάφεια τοῦ βαπτίσματος. Οἱ ἀκολουθίες αὐτές παρουσιάζουν μιά προοδευτική πορεία «μυήσεως» τοῦ νεογέννητου χριστιανοῦ⁴. Γιά τόν λόγο αὐτό, θά θεωρήσουμε μόνον αὐτές ὡς προβαπτισματικές, προσπαθώντας νά τίς ἐξετάσουμε τελετουργικά καί νά ἐπισημάνουμε προβλήματα καί ἀδυναμίες πού ἀφοροῦν τήν ἐπικρατοῦσα λειτουργική πρακτική.

Ἡ παραπάνω θεώρηση θά γίνεται πάντοτε ἀπό ποιμαντική ἄποψη. Εἶναι, ἄλλωστε, γενικά παραδεκτό ὅτι, ὅταν στήν Ἐκκλησία τελοῦμε μιά ἀκολουθία, αὐτό γίνεται γιά τήν ποιμαντική ἐξυπηρέτηση τῶν πιστῶν. Ἡ τελοῦμε κατὰ τέτοιο τρόπο τίς ἀκολουθίες, ὥστε νά διευκολύνουμε τή συμμετοχή σ' αὐτές ὅσο γίνεται περισσότερων πιστῶν. Διαφορετικά, δέν μποροῦμε νά μιλοῦμε γιά λειτουργική ἀναγέννηση στήν ἐκκλησία μας⁵.

Εἶναι γνωστό ὅτι οἱ εὐχές πάντοτε ἀποτελοῦν τό συστατικό μέρος τῶν λειτουργικῶν μας πράξεων. Οἱ ἀκολουθίες, πού κατὰ καιρούς διαμορφώθηκαν, παίζουν τόν ρόλο τοῦ πλαισίου· τά ἐπιμέρους στοιχεῖα ἐπενδύουν καί ἀναδεικνύουν ἀπλά τήν εὐχή. Ἔτσι, καί οἱ εὐχές τῆς πρώτης ἡμέρας, ὅπως καί οἱ ὑπόλοιπες προβαπτισματικές εὐχές, ἀποτελέσαν μέρος μιᾶς ἐιδικῆς ἀκολουθίας· ἡ ἀκολουθία

4. Γιά τό θρησκευτικό ὑπόβαθρο αὐτῶν τῶν τελετῶν βλ. ELLIADE, M., *The Sacred and the Profane*, New York 1959, 162 κ. ἑ. TOY IDIOY, *Rites and Symbols of initiation*, New York 1958.

5. Περισσότερα γιά τό θέμα αὐτό βλ. ΣΕΜΕΜΑΝ, Α., *Ἡ λειτουργική ἀναγέννηση καί ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*, μετάφρασις Ν. Χριστοδούλου, Λάρισα 1989.

παίζει τόν ρόλο τοῦ φυσικοῦ πλαισίου, πού περιβάλλει καί ἀναδεικνύει τίς εὐχές⁶.

Τῶν προβαπτισματικῶν εὐχῶν, ὡς συνήθως, προηγούνται ὀρισμένες ὁδηγίες, οἱ ὁποῖες μάλιστα στά ἔντυπα εὐχολόγια γράφονται καί μέ διαφορετικό χρῶμα, πρὸς διευκόλυνση τοῦ τελετουργοῦ⁷.

Μετά τίς ὁδηγίες, παρατίθεται ἡ τυπική διάταξη τῆς ἀκολουθίας, πού εἶναι δυνατό νά διακριθεῖ σέ τρεῖς ἐνό- τητες: τό προοίμιο, τό κύριο μέρος καί τήν ἀπόλυση.

Τό **προοίμιο** ἀρχίζει μέ τήν γνωστή ἐναρκτήρια ἐκφώ- νηση: «Εὐλόγητός ὁ Θεός ἡμῶν...». Στή συνέχεια διαβάζεται τό τρισάγιο. Ἀμέσως μετά ψάλλονται ὀρισμένα τροπάρια μεταξύ τῶν ὁποίων τό ἀπολυτίκιο τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας, τό θεοτοκίο καί ἄλλα κατάλληλα τροπάρια, μέ τά ὁποῖα συν- δέεται ἡ συγκεκριμένη ἀκολουθία πρὸς τό ἀντίστοιχο γεγο- νός τοῦ βίου τοῦ Κυρίου⁸.

Τό **κύριο μέρος** ἀπαρτίζουν οἱ εὐχές, τό οὐσιαστικότε- ρο καί τελεστικό μέρος τῆς ὅλης ἀκολουθίας.

Ἡ ἀκολουθία ὀλοκληρώνεται μέ τή μικρή **ἀπόλυση** κα- τὰ τή γνωστή τάξη, πού συνήθως ἔχει τόν χαρακτήρα τῆς εἰδικῆς ἀπόλυσης, ἀνάλογης μέ τήν περίσταση⁹.

Ἀκολουθία τῆς πρώτης ἡμέρας

Ὅπως ἔχει γραφεῖ πολύ εὐστοχα, «ἡ γέννηση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἓνα πανηγύρι ἀναστάσιμης χαρᾶς»¹⁰.

Τήν ἀναστάσιμη χαρά, πού συνοδεύει τή γέννηση τοῦ

6. Γιά τή διαχρονική ἐξέλιξη τῶν παραπάνω ἀκολουθιῶν μέ τήν προσθήκη νέ- ων στοιχείων καί τήν ἀλλαγὴ τους βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 261 κ.ε.

7. Βλ. ἐνδεικτικά ΜΙΚΡΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήναι 1984, 43-58.

8. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 1, 301.

9. Γιά τήν ἀπόλυση γενικά βλ. ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΥ, Γ., «Ἀπόλυσις», Θ.Η.Ε. 2, 1146-1147 καί Α.Λ.Α. 1, 52-53.

10. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 54 Πρβλ. Ἰω. 16, 20-22.

άνθρώπου, ακολουθεί ή δοξολογία τοῦ Δημιουργοῦ. Σ' αὐτή τή χαρά συμμετέχει καί ή Ἐκκλησία. Δοξολογεῖ τόν Κύριο, μαζί μέ τούς γονεῖς καί τούς οἰκείους, ἐπειδή γεννήθηκε ἄνθρωπος στόν κόσμο¹¹. Εὐλογεῖ τό βρέφος μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ. Προσεύχεται γι' αὐτό ἀπό τίς πρώτες στιγμές τῆς ζωῆς του. Παρακαλεῖ τόν Θεό νά ζήσει καί νά λάβει τό ἅγιο βάπτισμα. Στή συνέχεια, εὔχεται γιά τή μητέρα, μεταδίδοντάς της τή χάρη καί τόν ἁγιασμό τοῦ Θεοῦ. Τέλος, ζητᾷ συγχώρηση ἀπό τόν Θεό γιά ὅ,τι δέν ἔγινε σύμφωνα μέ τό θέλημά του. Δέν ζητεῖται συγχώρηση γιά κάποια ιδιαίτερη «ἀκαθαρσία», ἀλλά γιά τήν ἁμαρτία ὡς τήν πραγματικότητα τοῦ κόσμου μας¹².

Ἡ ἀκολουθία τῆς πρώτης ἡμέρας ἀποτελεῖται ἀπό τρεῖς εὐχές, πού ἀφοροῦν, κυρίως, στήν μητέρα καί, δευτερευόντως, στό παιδί, στούς οἰκείους καί στούς παρισταμένους¹³. Ὅσον ἀφορᾷ τήν ἱστορία τους, θά πρέπει νά ποῦμε ὅτι αὐτές εἶναι σχετικά νεότερες. Τίς βρίσκουμε μόλις σέ ὀρισμένα χειρόγραφα μετά τόν ιδ' αἰ.¹⁴ Καί σέ ὅσα ὑπάρχουν δέν εἶναι πάντοτε οἱ ἴδιες, οὔτε οἱ γνωστές τρεῖς ἀπό τά ἔντυπα εὐχολόγια. Τό ὅτι οἱ εὐχές εἶναι μεταγενέστερες φαίνεται καί ἀπό τό περιεχόμενό τους, διότι τό περιεχόμενο πολλῶν ἀπό αὐτές ἀπηχεῖ ὑπερασκητικές ιδέες ἢ, ἀκόμη, παρουσιάζει ἐπιδράσεις ἀπό τίς παλαιοδιαθηκικές διδασκαλίες περί ἀκαθαρσίας τῆς λεχώνας γυναίκα¹⁵.

Ἐνα ἐρώτημα πού θά μπορούσε νά τεθεῖ εἶναι τό πότε τελεῖται ή ἀκολουθία τῆς πρώτης ἡμέρας. Καί ή ἀπά-

11. ΣΥΜΕΩΝ, 208C.

12. ΣΜΕΜΑΝ, 192. Βλ. καί ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ Κ., Ὁ χριστιανικός ναός καί τά τελούμενα ἐν αὐτῷ, Ἀλεξάνδρεια 1921, 478.

13. Βλ. Παράρτημα «Εὐχή ἑτέρα εἰς τάς παρατυχούσας γυναῖκας εἰς λεχώ» καί «Εὐχή τῆς μαιᾶς».

14. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 261.

15. Γιά τήν ἀπήχηση παρόμοιων ἐπιδράσεων στό αἰγυπτιακό καί κοπτικό τυπικό βλ. DENZIENGER, H., Ritus Orientalium Coptorum, Syrorum et Armenorum in Administrandis Sacramentis, τ. 1, ἔκδ. 6', 1961, 192.

ντηση είναι απλή: ποτέ. "Η -γιά νά μὴν εἴμαστε ἀπόλυτοι- σχεδόν ποτέ. Εἶναι μιὰ ἀκολουθία πού ἔχει ἐκπέσει, δυστυχῶς, τῶν συνηθειῶν τοῦ λαοῦ μας.

Κατά τίς διατάξεις τοῦ Εὐχολογίου, ἡ ἀκολουθία τελεῖται τὴν πρώτη ἡμέρα στό σπίτι τῆς λεχώνας παρόντων καί ὄλων ὄσων παραβρέθηκαν στόν τοκετό¹⁶. Ὑπάρχουν, μάλιστα, παλαιές μαρτυρίες ὅτι, σέ ὀρισμένα μέρη, ὁ ἱερέας διάβαζε τίς εὐχές στά πρόθυρα τοῦ σπιτιοῦ καί μετὰ ἔμπαινε στό σπίτι, ὅπου θυμιάτιζε καί ράντιζε μέ ἀγιασμό ὀλόκληρο τό σπίτι, χρίοντας καί τό πρόσωπο τοῦ νεογέννητου¹⁷. Ὁ ἀγιασμός δέν τελοῦνταν ἐπί τόπου, ἀλλά τόν ἔφερνε μαζί του ὁ ἱερέας καί ἀποτελοῦσε σαφῆ προτύπωση τοῦ βαπτίσματος¹⁸.

Αὐτή ἡ συνήθεια, ὅπως καί ἡ χρήση ἀγιασμοῦ, ἐνῶ δέν μνημονεύεται πουθενά στά εὐχολόγια, διατηρήθηκε σέ πολλούς τόπους καί ἀναφέρεται ἤδη ἀπό τόν ἅγιο Συμεῶν Θεσσαλονίκης. Ἡ ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν ἔξω ἀπό τό σπίτι ἀμέσως μετὰ τόν τοκετό, συνθῆκες πού προκαλοῦν, ἀσφαλῶς, πολλές δυσχέρειες καί δέν διευκολύνουν τὴν εἴσοδο σ' αὐτό τοῦ ἱερέα.

Στά παραπάνω πρέπει νά προσθέσουμε καί τό γεγονός ὅτι, ἐδῶ καί δεκαετίες πλέον, ἡ γέννηση ἑνός παιδιοῦ γίνεται σέ νοσοκομεῖα ἢ σέ εἰδικά μαιευτήρια. Αὐτή ἡ ἐξέλιξη, κατά πᾶσα πιθανότητα, προκάλεσε τὴ μετάθεση τέλεσης τῆς ἀκολουθίας, στήν καλύτερη περίπτωση, τὴν τρίτη ἡμέρα ἢ καί μερικές ἡμέρες ἀργότερα καί τελικά τὴν παράλειψή της.

Στὴ λειτουργικὴ συνάφεια τῆς ἀκολουθίας τῆς πρώτης ἡμέρας, βρίσκεται καί ἡ εἰδική «Εὐχή εἰς γυναῖκα, ὅταν

16. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 1, 69.

17. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 262-263.

18. ΣΥΜΕΩΝ, 208. Γιά τὴν τάξη τοῦ ἀγιασμοῦ σέ συνδυασμό μέ τίς εὐχές τῆς λεχώνας βλ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 225.

ἀποβάλλεται»¹⁹. Αὐτή ἔχει τήν ἴδια τελετουργική δομή τῶν λοιπῶν προβαπτισματικῶν ἀκολουθιῶν. Ἡ μικρή εὐχή τῆς ἀκολουθίας μοιάζει πολύ μέ τή δεύτερη εὐχή τῆς ἀκολουθίας τῆς πρώτης ἡμέρας. Δέν θά ὑπερβάλαμε, ἐάν λέγαμε ὅτι ἀποτελεῖ μιά διασκευή της²⁰.

Ἀπό τήν εὐχή ἀπουσιάζουν, ἀσφαλῶς, ὅσα ἀφοροῦν στό παιδί καί ζητεῖται ἀπό τόν Θεό ἡ συγχώρηση τῆς γυναίκας, σύμφωνα μέ τήν ἐπικρατοῦσα ἐκκλησιαστική ἀντίληψη.

Στά ἔντυπα εὐχολόγια ἡ ἀκολουθία αὐτή τίθεται μετά τήν ἀντίστοιχη τῆς σαρακοστής ἡμέρας. Ἡ τέλεσή της, ὅμως, δέν σχετίζεται μ' αὐτή. Ἀπό τό κείμενο τῆς εὐχῆς συμπεραίνουμε ὅτι ἡ ἀκολουθία τελεῖται τήν ἡμέρα κατά τήν ὁποία ἡ γυναίκα ἀπέβαλε. Ἐάν κάποτε συμβεῖ νά συντρέχουν λόγοι ὑγείας τῆς γυναίκας ἢ ἄλλοι λόγοι πρακτικῆς φύσεως, τότε ἡ ἀκολουθία μπορεῖ νά τελεστεῖ καί λίγο ἀργότερα. Πάντως ὄχι τή σαρακοστή ἡμέρα.

Ἡ ἀκολουθία τελεῖται στό σπίτι τῆς γυναίκας, παρόντων καί ἄλλων προσώπων, ὅπως καί τήν πρώτη ἡμέρα, προσώπων πού περιποιοῦνται τή λεχῶνα ἢ παραυρέθησαν στόν τοκετό. Ἡ εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας ἐπεκτείνεται καί σ' αὐτά.

Ἀκολουθία τῆς ὀγδόης ἡμέρας

Ἡ δεύτερη προβαπτισματική ἀκολουθία εἶναι αὐτή τῆς ὀνοματοδοσίας τοῦ παιδιοῦ καί τῆς σφράγισης του μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ, πού τελεῖται, κατά τίς διατάξεις πάντοτε τοῦ ἐν χρήσει εὐχολογίου, ὀκτώ ἡμέρες μετά τή γέννηση τοῦ παιδιοῦ²¹.

19. GOAR, 271-272.

20. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 1, 80-82.

21. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ, Μητροπ. Θεσσαλονίκης, «Ἡ ἱεροτελεστία τῆς ὀνοματοθεσίας», Ἐκκλησία 42 (1965), 417-418.

Ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ τό ἀρτιγέννητο παιδί, ὀκτώ μόλις ἡμερῶν, ὡς ὀλοκληρωμένο ἤδη ἄνθρωπο. Τό ὄνομά του δίνει ταυτότητα, ὡς πρόσωπο, καί διαβεβαιώνει τή μοναδικότητά του²². Εἶναι, πράγματι, ἀξιοπαρατήρητο ὅτι -πολύ πρὶν ἀναγνωριστοῦν στά παιδιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, πρὶν ἀκόμη ἰδρυθοῦν οἱ παγκόσμιες ὀργανώσεις γιά τήν προστασία τῶν παιδιῶν καί τή διασφάλιση τῶν δικαίων τους- ἡ Ἐκκλησία, μέ τήν εὐχή τῆς ὀνοματοδοσίας, ὀμολογεῖ τή μοναδικότητα τοῦ κάθε ἀνθρώπου καί ἀναγνωρίζει τό θεῖο δῶρο τῆς προσωπικότητάς του²³, πού ἀναδεικνύεται καί φωτίζεται στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ²⁴.

Ἡ ἀκολουθία τῆς ὀνοματοδοσίας εἶναι ἡ παλαιότερη προβαπτισματική τελετή, πού μαρτυρεῖται ἤδη ἀπό τόν Βαρβερινό λειτουργικό κώδικα (8ος αἰ.)²⁵. Λόγω τῆς παλαιότητάς της, ἡ εὐχή τῆς ὀνοματοδοσίας θεωρήθηκε ὡς ἡ ἐξελικτική πράξη τῆς ὀνοματογραφίας τῶν κατηχομένων, κατὰ τήν τάξη τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας²⁶. Αὐτή ἡ ὀνοματογραφία προϋπόθετε δήλωση τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑποψηφίου. Μέ τήν ἐπικράτηση, ὅμως, τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἡ προσαγωγή τοῦ βρέφους, κατ' ἀντιστοιχία τῆς παρουσίας τοῦ ὑποψηφίου, συνδυάστηκε μέ τήν ὀνοματοδοσία του²⁷.

Ἡ πρώτη ὀνομασία πού λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος εἶναι τό

22. ΣΜΕΜΑΝ, 194 καί ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 87.

23. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ὀνοματοδοσία, 23. Περὶ προσωπικότητος βλ. ALLAN, D., *The realm of personality*, New York 1947·MARITAIN, J., *La personne humaine et la société*, Paris 1939.

24. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 71.

25. Γιά τήν παλαιότητα τῆς ἀκολουθίας βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 261 καί 265.

26. Γι' αὐτό βλ. ἀναλυτικότερα LECLERCQ, H., «Catéchèse, catéchisme, catéchumène», *Dictionnaire d' Archéologie Chrétienne et de Liturgie* 2, 2(1910), 2530-2579· DANÉLOU, J., «L' institution catéchuménale aux premiers siècles», *Documentation catéchistique* (Commission nationale de l' enseignement religieux), Dijon 1957, 27-36.

27. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 266-267. Βλ. καί ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, Π., Ἡ τελεσιουργία τοῦ ἀγίου βαπτίσματος πάλαι τε καί νῦν, Ἀθήναι 1925, 62.

ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, χριστιανός²⁸, δοῦλος Κυρίου· τό ὄνομα πού ἔχει πολύ μεγαλύτερη ἀξία ἀπ' ὅ,τι ἓνα κοινό ἀνθρώπινο ὄνομα²⁹. Τό ὄνομα αὐτό εὐχεται ἡ Ἐκκλησία νά παραμείνει «ἀνεξάρτητον»³⁰. Ζητᾶ ἡ εὐχή τό βρέφος νά μή γίνει ἀρνητής, ἕξαρνος τοῦ ἁγίου ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ἀκλόνητος καί σταθερός νά προχωρήσει πρὸς τό βάπτισμα³¹. Εἶναι φανερή ἡ δυναμική σημασία πού ἔλαβε τό «ἀνεξάρτητον» στήν εὐχή τῆς ὀνοματοδοσίας: ἐφόρου ζωῆς νά μείνει τό παιδί χριστιανός.

Ὁ ἱερέας, ὅταν ὀνομάζει τό βρέφος δοῦλο Κυρίου, ἐκφωνεῖ καί τό ὄνομά του. Τό ὄνομα μέ τό ὅποιο θά τό ὀνομάζει στό ἐξῆς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός³². Τό παιδί, δηλαδή, παίρνει καί ἓνα ἄλλο ὄνομα, τό ὄνομα συνήθως ἑνός ἁγίου, γιά μιὰ διαρκῆ παρακίνηση νά μιμηθεῖ τήν ἀγιότητα καί τή ζωή του. Τό ὄνομα τοῦ ἁγίου εἶναι ὑπόμνηση ὅτι τελικός μας προορισμός εἶναι ἡ ἀγιότητα. Καί ἐκεῖ ἀγωνιζόμεστε νά φθάσουμε μέ τίς πρεσβεῖες τοῦ ἁγίου, τοῦ ὁποίου φέρουμε τό ὄνομα. Ὁ ἅγιος εἶναι προστάτης καί φύλακας ἄγγελος τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ, σέ ὅλη τή ζωή του³³.

Ἐάν θά θέλαμε νά μιλήσουμε γιά τή συνήθεια τῆς ὀνοματοδοσίας, θά ἔπρεπε νά ἀνατρέξουμε στά βάθη τῆς ἱστορίας διαφόρων λαῶν καί θρησκειῶν³⁴. Εἰδικά στόν Χριστιανισμό, συνδέθηκε μέ τήν περιτομή τοῦ Χριστοῦ τήν ὄγδοη ἡμέρα, κατὰ τήν ὁποία οἱ Ἑβραῖοι ἔδιναν καί τό ὄνομα στά παιδιὰ τους³⁵.

28. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 70.

29. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 91.

30. Σέ ὀρισμένες ἐκδόσεις τοῦ Εὐχολογίου εἶχε γραφεῖ λανθασμένα ὡς «ἀνεξάρτητον». Βλ. Ἰ. Φουντούλη, μνημ. ἔργ. 1, 33-36. Πρβλ. καί ΣΜΕΜΑΝ, 194.

31. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 91.

32. Πρ. 9, 10.

33. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 72 καί ΣΜΕΜΑΝ, 195. Βλ. καί DESCHAMPS, P. *Les noms des saints ou les noms de baptême et la devotion aux saints*, Paris 1900.

34. VROONEN, E., *Les noms des personnes dans le monde*, Bruxelles 1967.

35. Γιά περισσότερα βλ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 62-66.

Ἡ ἀκολουθία τῆς ὀνοματοδοσίας τελεῖται τὴν ὄγδοη ἡμέρα, διότι αὐτή ἢ ἡμέρα εἶναι τὸ σύμβολο, ὁ τύπος, τῆς αἰώνιας ζωῆς, «ἄλλου κόσμου ἀρχή»³⁶. Πρόκειται γιὰ τὸν κόσμο στὸν ὁποῖο μᾶς εἰσάγει τὸ μυστήριο τοῦ βαπτίσματος. Ἄξιο προσοχῆς καὶ παρατηρήσεως εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὅλες οἱ προβαπτισματικές ἀκολουθίες γίνονται σέ ἡμέρες πού εἶναι πολλαπλάσια ἢ ὑποπολλαπλάσια τοῦ ὀκτώ³⁷.

Ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού θά γεννηθεῖ τὸ παιδί, ἐντάσσεται στὸν δρόμο τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, τῆ μετοχῆ στὴν ὁποία ἐξασφαλίζει τὸ βάπτισμα, πού θά ἀκολουθήσει. Ἔτσι, στὴν ἀντίφαση τῆς γέννησης τοῦ ἀνθρώπου, πού συνεπάγεται δέσμευση σέ χωρο-χρονικά πλαίσια, ἡ Ἐκκλησία δίνει τὴν ἀπάντηση μιᾶς δυναμικῆς καὶ ἀναγεννητικῆς ὑπέρβασῆς τῆς³⁸.

Ἡ εὐχή τῆς ὄγδοης ἡμέρας εἶναι καὶ πράξη κατοχῆς τοῦ παιδιοῦ, καθὼς σφραγίζεται μὲ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ³⁹. Ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού ὁ ἄνθρωπος ὀνομάζεται χριστιανός καὶ δοῦλος Κυρίου, ἀνήκει στὸν Χριστό. Αὐτὸ φανερώνει ἡ σφράγιση μὲ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ. Ἡ σφραγίδα αὐτή εἶναι τὸ σημάδι τῆς ὑψηλῆς καὶ μοναδικῆς κλήσης· ἡ ἀποτύπωση τοῦ Χριστοῦ, πού κατέχει τὸν ἄνθρωπο⁴⁰.

Μέ ὅλα τὰ παραπάνω γίνεται κατανοητό ὅτι σημειώνεται μετὰθεση τοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τῆ μητέρα (εὐχή α' ἡμέρας) στό παιδί (εὐχή η' ἡμέρας)⁴¹.

36. ΒΑΡΝΑΒΑ, Ἐπιστολή, Β 2, 240.

37. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 75.

38. ΣΥΜΕΩΝ, 209Β.

39. ΣΜΕΜΑΝ, 194.

40. Τὸ ὅτι ἡ σφράγιση τοῦ βρέφους ἔχει κεντρικὸ νόημα στὴν ἀκολουθία τῆς ὄγδοης ἡμέρας φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τίλο τῆς εὐχῆς «εἰς τὸ κατασφραγίσαι». Ἡ σφράγιση ἀναδεικνύει τὴν πρώτη αὐτὴ προσαγωγή τοῦ παιδιοῦ ὡς εἰσαγωγή του στό στάδιο τῆς κατηχήσεως καὶ ὡς προοίμιο τῆς ὀριστικῆς του κατατάξεως στοὺς κατηχούμενους. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 268.

41. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 96-97.

“Όπως καί ἡ ἀκολουθία τῆς πρώτης ἡμέρας, ἔτσι καί ἡ τέλεση τῆς ἀκολουθίας τῆς ὀγδόης ἡμέρας δέν γνωρίζει εὐρεία διάδοση μεταξύ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος. Παρόλα αὐτά ἀπασχολοῦν κάποτε τούς ἱερεῖς ὀρισμένα ἐρωτήματα:

Ποῦ τελεῖται ἡ ἀκολουθία τῆς ὀνοματοδοσίας καί ποῖός προσάγει τό παιδί;

Σύμφωνα μέ τίς ὀδηγίες τοῦ Εὐχολογίου, ἡ ἀκολουθία τελεῖται στόν πρόναο τῆς ἐκκλησίας, ἐνῶ τό ὀκταήμερο παιδί προσάγεται ἀπό τή μαία. Εἶναι προφανές, ὅμως, ὅτι ἡ ἀκολουθία μπορεῖ νά τελεστεῖ καί στό σπίτι. Σ’ αὐτό ὀδηγοῦν τόσο πρακτικοί λόγοι ὅσο καί λόγοι ἀνάγκης. Μεταξύ τῶν πρώτων σημειώνουμε τήν εὐκολία τέλεσεως τῆς ἀκολουθίας ἀμέσως μετά τήν ἀντίστοιχη τῆς πρώτης ἡμέρας, ἐνῶ μεταξύ τῶν δεύτερων τήν ἔλλειψη τοῦ προσώπου πού θά πάει τό παιδί στόν ναό. Στή σημερινή, εἰδικά, ἐποχή ἡ μαία εἶναι ἀνύπαρκτο πρόσωπο καί, ὅπου ὑπάρχει, δέν διατηρεῖ τόν προσωπικό σύνδεσμο μέ τήν οἰκογένεια τοῦ παιδιοῦ, γιά νά ἀσκήσει τό προβλεπόμενο ἀπό τό εὐχολόγιο καθῆκον της. Οἱ σύγχρονες συνθήκες ζωῆς ἔκαναν δύσκολη τήν κατανόηση καί, πολύ περισσότερο, τήν ἐφαρμογή πολλῶν στοιχείων τῆς λειτουργικῆς μας παραδόσεως⁴².

Τί συμβαίνει μέ τή σύνδεση ὀνοματοδοσίας καί βαπτίσματος;

Σήμερα ὡς πράξη ὀνοματοδοσίας θεωρεῖται τό βάπτισμα⁴³. Τό γεγονός μάλιστα, ὅτι τό ὄνομα τοῦ παιδιοῦ κα-

42. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ὀνοματοδοσία, 35.

43. Πρβλ. SCOTT, L., Les noms de baptême et les prenom, 1857· ΚΑΡΜΙΡΗ, I., «Τό βάπτισμα καί ἡ κατ’ αὐτό ὀνοματοδοσία ἐξ ἐπόψεως δογματικῆς», Θέμις 65(1954), 277· ΔΩΡΟΘΕΟΥ, Μητροπ. Λαρίσης, «Ὀνοματοδοσία - Ἀναβαπτισμός», Ἀρμενόπουλος 7(1953), 401-424· ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Ὀνοματισμός, ἀναβαπτισμός», Ἐφημερίς Ἑλλήνων Νομικῶν 20(1953), 657-669· ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Βάπτισμα καί ὀνοματισμός», Θέμις 65(1954), 135.

ταχωρίζεται στους ληξιαρχικούς καταλόγους, μέ τό πιστοποιητικό βαπτίσεως, πού προσκομίζουν οί γονεῖς, δείχνει ἀκριβῶς ὅτι ἡ σύνδεση ὀνοματοδοσίας καί βαπτίσματος εἶναι πλέον ὀριστική.

Οἱ λόγοι αὐτῆς τῆς σύνδεσης μποροῦν νά διακριθοῦν σέ ἱστορικούς (π.χ. ἡ χρονική σύνδεση ὀνοματοδοσίας καί βαπτίσεως τήν ὄγδοη ἡμέρα), θεολογικούς (π.χ. ἡ χρήση κοινῶν ὄρων ὅπως σταυρός, σφραγίδα κ.ἄ.) καί πρακτικούς (π.χ. τό γεγονός ὅτι οἱ γονεῖς κατά τήν ὄγδοη ἡμέρα δέν ἔχουν ἀποφασίσει ἀκόμη τό ὄνομα)⁴⁴.

Ἡ σύνδεση ὀνοματοδοσίας καί βαπτίσματος ἐπικράτησε σέ βάρος τῆς κανονικῆς πράξεως καί πῆρε ἐπίσημο χαρακτηριστήρα ὄχι μόνον ἐκκλησιαστικό, ἀλλά καί λαογραφικό. Στήν Κρήτη, οἱ ἐκφράσεις «νομάτισμα» ἢ «νοματίζω τό παιδί» ὑποδηλώνουν τό βάπτισμα⁴⁵. Ἐπίσης, τήν παραπάνω σύνδεση μαρτυρεῖ καί ὁ ὄρος βαπτιστικά ὀνόματα, πού εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένος⁴⁶.

Ἔτσι, ἡ γεμάτη νόημα προβαπτισματική ἀκολουθία τῆς ὀνοματοδοσίας ἔχει περιπέσει σήμερα σέ ἀχρησία. Μάλιστα, διατυπώθηκε ἡ ἄποψη ὅτι, προκειμένου νά

ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, Α., «Ἡ κτῆσις τοῦ ὀνόματος καί τό βάπτισμα», Θέμις 64(1953), 1073-1075· ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ, Ι., «Ἡ ἐν τῷ βαπτίσματι ὀνοματοδοσία», Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καί Κανονικοῦ Δικαίου 8(1953), 267 κ.έ· ΜΠΑΧΗ, Γ., «Βάπτισμα καί ὀνοματισμός», Θέμις 64(1953), 953-957· ΠΑΠΑΔΗΜΑ, Φ., «Τό βάπτισμα καί ὀνοματισμός παρά τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ», Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καί Κανονικοῦ Δικαίου 9(1954), 128-130.

44. Γιά τοὺς λόγους σύνδεσης, βλ. ἀναλυτικότερα ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 111-115.

45. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 108. Σημειώθηκαν, μάλιστα, καί περιπτώσεις ἀναβαπτισμοῦ γιά ἀλλαγὴ ὀνόματος. Βλ. σχετικὰ ΤΣΑΤΣΟΥ, Θ., «Ὀνοματοδοσία - Ἀναβαπτισμός», Θέμις 64(1953), 657-660.

46. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 109. Γιά περισσότερα βλ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, Δ., «Ὀνομα καί ὀνοματοθεσία εἰς τὰς δοξασίας καί συνηθείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», Λαογραφία 20(1962), 446-542· ΚΟΥΚΟΥΕ, Φ., «Τά κατά τήν γέννησιν καί τήν βάπτισιν ἔθιμα τῶν βυζαντινῶν», Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 14 (1938), 134-137.

ἀποφεύγεται ἡ παράλειψη τῆς ἀκολουθίας, θά μπορούσε νά τελεῖται τήν σαρακοστή ἡμέρα, πρὶν ἀπὸ τὸν ἐκκλησιασμό τοῦ παιδιοῦ⁴⁷.

Ποῖός δίνει τὸ ὄνομα;

Ἡ ὀνοματοδοσία εἶναι σύμβολο κυριαρχίας. Ὁ Θεός, λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος⁴⁸, γιὰ νά διδάξει στὸν Ἀδάμ ὅτι εἶναι κύριος ὅλων τῶν κτισμάτων ὁδήγησε κοντὰ του ὅλα τὰ θηρία «ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά»⁴⁹. Μὲ τὸ δεδομένο αὐτό, ἐπικράτησε ἡ ἐκλογή τοῦ ὀνόματος νά γίνεται ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Αὐτό εἶναι κάτι πού δέν ἐπιβάλλεται μόνον ἀπὸ τὴ σύγχρονη νομοθεσία, ἀλλὰ ἀποτελεῖ κοινὴ πρακτικὴ, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἤδη ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Ὁ λειτουργός, λέει, δίνει στό νεογέννητο τὸ ὄνομα «ὅπερ ἂν οἱ τεκόντες θελήσαιεν»⁵⁰.

Ἄλλες ἀπόψεις ὅτι τὸ ὄνομα τὸ δίνει ὁ ἱερέας ἢ ὁ ἀνάδοχος εἶναι ἀστήρικτες καὶ πρακτικὰ ἀνεφάρμοστες, σέ περίπτωση διαφωνίας μεταξὺ τῶν γονέων καὶ τοῦ ἱερέα ἢ τοῦ ἀναδόχου.

Τί συμβαίνει μὲ τὴν ἐπιλογή τοῦ ὀνόματος;

Σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐπιλογή τοῦ ὀνόματος, ὁ ἱερός Χρυσόστομος συστήνει στοὺς γονεῖς νά μὴν ὀνομάζουν τὰ παιδιά τους μὲ τυχαῖα ὀνόματα⁵¹. Τὸ ὄνομα ἑνὸς ἀγίου εἶναι ὑπόμνηση ὅτι τελικός μας προορισμός εἶναι ἡ ἀγιότητα. Ὁ πιστός, πού ὀνομάζεται μὲ τὸ ὄνομα ἑνὸς ἀγίου, ἔχει μιὰ διαρκῆ παρακίνηση νά μιμηθεῖ τὴν ζωὴ τοῦ ἀγίου⁵².

47. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 339 (σημ. 30). Ἄλλωστε, σέ ὀρισμένα χειρόγραφα ἡ ἀκολουθία τῆς ὀνοματοδοσίας συνδυάζεται μὲ τίς εὐχές τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τοῦ βρέφους κατὰ τὴν σαρακοστή ἡμέρα. Βλ. σχετικὰ ΤΡΕΜΠΕΛΛΑΣ, 267 καὶ 326.

48. ΕΠΕ 26, 416.

49. Γέν. 2, 19.

50. ΣΥΜΕΩΝ, 209Α.

51. ΕΠΕ 12, 808 καὶ 2, 618 καὶ 17, 690.

52. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 72.

Ἐπίσης, συχνά συναντοῦμε σκωπτικά καί θεραπευτικά ὀνόματα. Αὐτά ἀποσκοποῦν στήν ἀποτροπή τοῦ κακοῦ καί στήν παροχή υγείας στό παιδί. Τέτοια εἶναι τά ὀνόματα Σιδέρης καί Δράκος⁵³. Συχνά συναντοῦμε, ὅμως, καί τά λεγόμενα εὐχετικά ὀνόματα. Καί αὐτά συνδέονται, πολλές φορές, μέ τήν υγεία τοῦ παιδιοῦ ἢ τήν ζωή του, γενικότερα. Τέτοια ὀνόματα εἶναι τό Στέργιος (νά ἔχει στερεή υγεία), Ἐρασμία (νά τήν ἀγαποῦν ὅλοι). Φυσικά, ἡ χορήγηση τοῦ ὀνόματος γίνεται μέ τή συνοδεία πολλῶν εὐχῶν. Ὑποστηρίχθηκε δέ, πώς τά εὐχετικά ὀνόματα φανερώνουν τούς χαρακτήρες κάθε λαοῦ καί κάθε ἐποχῆς⁵⁴.

Συναφές μέ τά παραπάνω εἶναι τό θέμα τῶν διπλῶν ὀνομάτων. Ἡ ἐπιλογή διπλοῦ ὀνόματος γίνεται, συνήθως, γιά νά μήν δυσανεστηθοῦν οἱ παπποῦδες ἢ οἱ γιαγιάδες. Ὅποτε δίνουν διπλά ὀνόματα. Συχνά, τά διπλά ὀνόματα δέν εἶναι ἄμοιρα κοσμοθεωριακῶν προτιμήσεων ἢ ἰδεολογιῶν.

Παρά τό γεγονός ὅτι τό ὄνομα εἶναι ἐπιλογή τῶν γονέων, ἡ Ἱερά Σύνοδος κατά καιρούς ἔλαβε σχετικές ἀποφάσεις. Ἐξέδωσε, μάλιστα, καί ἐγκυκλίους πού ἢ μία, ὅμως, ἀναιρεῖ τήν ἄλλη⁵⁵. Ἐπίσης, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπαγορεύθηκε ἡ χορήγηση σλαβικῶν ὀνομάτων, γιά ἐθνικούς λόγους. Σέ ἄλλη περίπτωση, ἀπαγορεύθηκε ἀλλά στή συνέχεια ἐπιτράπηκε, μέ νεότερη ἀπόφαση, ἡ χορήγηση ἀρχαιοελληνικῶν ὀνομάτων⁵⁶.

Ἀκολουθία τῆς σαρακοστῆς ἡμέρας

Στήν πρώτη προβαπτισματική ἀκολουθία ὁ ἱερέας

53. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 108.

54. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 110. Βλ. καί ΔΕΜΟΠΡΟΥ, Σ., Ὀνοματοθεσία τοῦ ἀνθρώπου - που τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων καί τῶν ἐλλήνων χριστιανῶν, Ἀθήναι 1976.

55. Βλ. γιά παράδειγμα Ἐκκλησία 12 (1934), 73.

56. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 110.

εύχεται για τό νήπιο «ἀξίωσον προσκυνῆσαι τόν ἐπίγειον ναόν». Τώρα τό νήπιο προσάγεται στόν οἶκο τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἐκκλησιασμός τοῦ βρέφους δέν εἶναι ἀπλά ἡ τελευταία προβαπτισματική ἀκολουθία, ἀλλά καί ἡ πιό ἐπίσημη. Γιά τόν λόγο αὐτό παρעυρίσκεται, ἐκτός ἀπό τή μητέρα, καί ὁ ἀνάδοχος. Ἀποτελεῖ, θά μπορούσαμε νά ποῦμε, τήν πρώτη κοινωνική ἐμφάνιση τοῦ παιδιοῦ, τό βαθύ νόημα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἀφιέρωσή του στόν Θεό. Ἔχει δέ διπλό χαρακτήρα. Ἀφορᾶ καί στή μητέρα καί στό βρέφος⁵⁷. Ἀναμφίβολα, πρόκειται γιά τή πιό γνωστή καί συχνότερα τελούμενη προβαπτισματική ἀκολουθία.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ σαραντισμοῦ, ὅπως τελεῖται σήμερα, ἀποτελεῖται ἀπό τέσσερις εὐχές, ἡ -για νά ἀκριβολογοῦμε- ἀπό δύο ζεύγη εὐχῶν⁵⁸. Ἀπό τίς εὐχές αὐτές μόνον ἡ τρίτη ἀπαντᾶται στόν Βαρβερινό κώδικα 336 τοῦ 8ου αἰ., ἐνώ οἱ ὑπόλοιπες εἶναι μεταγενέστερες⁵⁹.

Τό πρώτο ζεύγος τῶν εὐχῶν ἀναφέρεται στή μητέρα, καί τό δεύτερο στό παιδί. Γιά τόν λόγο αὐτό, ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε μέριμνα νά διαβαστοῦν οἱ δύο πρώτες εὐχές, τή σαρακοστή ἡμέρα, γιά τή μητέρα, στήν περίπτωση πού δέν ζήσει τό παιδί τῆς ἢ γιά τή γυναίκα πού ἀπέβαλε⁶⁰. Ἐπίσης, οἱ δύο τελευταίες διαβάζονται στό παιδί, στήν περίπτωση πού δέν ζεῖ ἡ μητέρα⁶¹.

Στίς εὐχές τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς ἐκφράζεται καί πάλι

57. ΜΑΚΡΗ, Σ., «Σαραντισμός», Ὁρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία 10(1966), 1155-1156.

58. Α.Λ.Α. 1, 226 κ.έ. Γιά τή χρονολόγηση τῶν εὐχῶν βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 269-271.

59. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 262.

60. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 1, 82. Γιά τήν ἀπόλυση τῆς ἀκολουθίας σ' αὐτές τίς περιπτώσεις βλ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 14.

61. Σχετικά μέ τήν ἀπόλυση τῆς ἀκολουθίας σ' αὐτές τίς περιπτώσεις βλ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 14. Γιά τήν τέλεση νεκρώσιμης ἀκολουθίας σέ ἀσάραντιστη λεχώνα βλ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 236-23

εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ τὴ γέννηση τοῦ βρέφους καὶ τὴ διάσωση τῆς μητέρας ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ τοκετοῦ.

Ἡ μητέρα ἔρχεται στὸν ναὸ γιὰ νὰ δοξολογήσει τὸν Θεὸ γιὰ τὴ γέννα της καὶ νὰ τύχει τῆς εὐλογίας καὶ τοῦ τελετουργικοῦ «καθαρισμοῦ», σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τῆς Θεοτόκου⁶² πού ἐπηρέασε τὴν πράξη τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μητέρα ὡς συνδημιουργὸς τοῦ Θεοῦ, δέχεται τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν λειτουργό· δέχεται καὶ τὴ συγχώρησή Του γιὰ ὅ,τι δὲν ἔκανε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του. Ἡ μητέρα ἔρχεται στό ναὸ γιὰ νὰ ἀναθέσει τὸ παιδί της στὴν κοινὴ μητέρα ὅλων μας, τὴν Ἐκκλησία, Ἡ μητέρα δὲν εἶναι πλέον μόνη της· σκύβει, μαζί μὲ τὸ βρέφος, τὸ κεφάλι της. Μητέρα καὶ βρέφος συνεχίζουν νὰ εἶναι μαζί καὶ μετὰ τὸν τοκετό⁶³.

Ἀλλὰ καὶ τὸ βρέφος προσάγεται γιὰ νὰ εὐλογηθεῖ, νὰ «ἐκκλησιασθεῖ» καὶ νὰ προσφερθεῖ στὸν Θεό, πάλι κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Κυρίου, πού τὴ σαρακοστή ἡμέρα ἀπὸ τὴ γέννησή του ὁδηγήθηκε στὸν ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων⁶⁴. Δέχεται τὴ χάρη τοῦ Δημιουργοῦ. Σχηματίζεται μὲ τὸ σῶμα του τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ μπροστὰ στὶς πύλες τοῦ ναοῦ. Εἰσάγεται στὰ ἀνάκτορα τοῦ Θεοῦ, στὸν οὐρανό, προτύπωση τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ ἐπίγειος ναὸς καὶ ἰδιαίτερα τὸ ἱερό βῆμα. Ὁ σταυρὸς γίνεται γιὰ τὸ νεογέννητο ἡ θύρα τοῦ παραδείσου. Σαράντα ἡμέρες πρὶν, ἀντίκρισε τὸ αἰσθητὸ φῶς. Καὶ τώρα

62. Βλ. σχετικὰ Λευιτ. 12, 2-8. Πρὸς καὶ Λκ. 2, 22-39. Γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ καθαρισμοῦ τῆς γυναίκας βλ. ΣΙΜΙΓΙΑΤΟΥ, Π. πρωτοπρ., «Ὁ μετὰ τὴν γέννησιν καθαρισμὸς τῶν γυναικῶν», Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς 45(1962), 108-118 καὶ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Κ., πρωτοπρ., «Ὁ μετὰ τὴν γέννησιν καθαρισμὸς τῶν γυναικῶν», Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς 46 (1963), 223-229.

63. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας εἶναι ὅτι ἡ μητέρα καὶ τὸ παιδί εἶναι τελείως ἐνωμένοι· σχηματίζουν μιὰ ἀνθρώπινη πραγματικότητα καὶ ἓνα ἀντικείμενο εὐλογίας, ἁγιασμοῦ καὶ προσευχῆς. ΣΜΕΜΑΝ, 199 κ.ε.

64. Λκ. 2, 41-52.

ἀξιώνεται νά ἀντικρίσει καί τό νοητό φῶς. Συναριθμεῖται, πλέον, μέ τά τέκνα τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας⁶⁵.

Ἡ εἴσοδος τοῦ βρέφους στό ἅγιο βῆμα ἔχει τό νόημα τῆς ἀφιέρωσης τοῦ ἀνθρώπου στόν Θεό⁶⁶. Κι ἐδῶ γεννιοῦνται ὀρισμένα εὐλογα ἐρωτήματα· κάποιες, ἐνστάσεις, ἐάν θέλετε:

Γιατί εἰσάγεται τό παιδί στό ἱερό βῆμα;

Τήν ἔννοια τῆς εἰσόδου τοῦ βρέφους στό ἱερό βῆμα τήν ἀποδίδει ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης, ὁ λεγόμενος καί μυσταγωγός, λόγῳ τῆς πληθώρας τῶν πολλῶν καί πολύτιμων λειτουργικῶν πληροφοριῶν καί ἐρμηνειῶν του⁶⁷. Λέγει, λοιπόν, ὅτι τό βρέφος «προσκομίζεται» στόν Θεό ὡς «δῶρον» καί «ἀνάθημα»⁶⁸. Ποῦ ἄλλοῦ θά προσφερθεῖ τό δῶρο στόν Θεό, παρά στό θυσιαστήριό Του; Αὐτό ἀκριβῶς ἐρμηνεύει καί τήν εἴσοδο τῶν βρεφῶν στό ἱερό βῆμα, ἀνεξάρτητα ἀπό τό φύλο τους. Δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τήν ἱερωσύνη, πού ἐπιφυλάσσεται στούς ἄνδρες. Πρόκειται γιά μιᾶ πράξη προσφορᾶς τοῦ νέου ἀνθρώπου στόν Θεό. Καί γιά τόν Θεό καί τόν Χριστιανισμό δέν ὑπάρχει διάκριση ἢ προτίμηση φύλου. Ὅλοι εἴμαστε «εἷς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», μέτοχοι τῶν ἴδιων ἀγαθῶν καί κληρονόμοι τῶν ἴδιων ἐπαγγελματιῶν⁶⁹.

Ἀλλά καί ἀπό τήν ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν καί τῶν τυπικῶν διατάξεων διαπιστώνουμε ὅτι, ἀρχικά, τό βρέφος εἰσερχόταν στό ἱερό βῆμα ἀδιακρίτως φύλου⁷⁰. Μόνον ὁ κώδικας 968 τοῦ Σινᾶ, τόν ιε' αἰ., κάνει διάκριση φύλου.

65. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 99-100.

66. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, 94.

67. Γιά περισσότερα βλ. Πρακτικά Λειτουργικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καί μνήμην τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμεῶνος ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ θαυματουργοῦ (15-9-81), Θεσσαλονίκη 1983.

68. ΣΥΜΕΩΝ, 212B.

69. Γαλ. 3, 28.

70. ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ, Κανόνες, 19, 143. Βλ. καί ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 272-273.

Σύμφωνα μ' αυτόν, τό μέν άγόρι εισάγεται στό βήμα, τό δέ κορίτσι ὄχι, ὅπως επικράτησε νά γίνεται από τήν εποχή τής τουρκοκρατίας μέχρι σήμερα.

Πώς είναι δυνατό ένα άβάπτιστο παιδί νά εισάγεται στό ιερό βήμα;

Στόν ναό δέν άπαγορεύθηκε ποτέ ή είσοδος τών άβαπτίστων. Στήν Έκκλησία, μάλιστα, διαμορφώθηκε και μία ειδική τάξη άβαπτίστων, οί κατηχούμενοι, πού ὄχι μόνον ξμπαιναν στόν ναό αλλά και συμμετείχαν στην κοινή προσευχή και διδασκαλία.

Τά άβάπτιστα παιδιά, πού και ὁ ένας, ἔστω, από τούς γονεΐς τους είναι χριστιανός, χαρακτηρίζονται από τόν άπόστολο Παῦλο ὡς «άγια»⁷¹. Γι' αυτό και εισάγονται στό ιερό βήμα. Μόνον ὁ άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης μαρτυρεΐ ὅτι μόνον τά βαπτισμένα παιδιά, άδιακρίτως φύλου, ξμπαιναν, κατά τήν εποχή του, στό ιερό βήμα⁷².

Πότε τε λειτται ή άκολουθία τοῦ έκκλ ησιασμοῦ, στην περίπτωση πού τό παιδί βαπτισθεΐ πριν τή συμπλήρωση σαράντα ημερών;

Οί ευχές τής πρώτης ήμέρας, τής ὀγδόης και τής σαρακοστής παρουσιάζουν προοδευτικό χαρακτήρα και εντάσσονται ουσιαστικά στις προβαπτισματικές πράξεις, ὄχι μόνο για τόν χρόνο τέλεσής τους, αλλά και για τό περιεχόμενό τους. Η κλιμάκωση είναι φανερή: τήν πρώτη ήμέρα εὐλογεΐται τό βρέφος και χαιρετίζεται ή ἔλευσή του στόν κόσμο. Τήν ὀγδοη λαμβάνει ὄνομα και χαρακτηρίζεται πια «δοῦλος Χριστοῦ» και «χριστιανός». Τήν σαρακοστή ήμέρα εισέρχεται στόν ναό τοῦ Θεοῦ, «εμφανίζεται» και προσφέρεται σ' Αὐτόν. Άκολουθοῦν ή κατήχηση, οί έξορκισμοί, τό βάπτισμα, τό χρίσμα και ή θ. κοινωνία ὡς πράξεις τελειώσεως τοῦ νέου χριστιανοῦ. Γι' αυτό και ή

71. Α' Κορ. 7, 14.

72. ΣΥΜΕΩΝ, ὀ.π.

τέλεση τῶν προβαπτισματικῶν αὐτῶν ἀκολουθιῶν προϋποθέτει ὅτι τό παιδί εἶναι ἀβάπτιστο.

Διαφορετικά, ἐάν τό παιδί εἶναι ἤδη βαπτισμένο, ὄχι μόνο διασπᾶται ἡ κλιμακωτή σειρά τῶν προβαπτισματικῶν πράξεων, ἀλλά καί χάνει τό νόημά της ἢ, κατά τήν σαρακοστή ἡμέρα, προσφορά τοῦ βρέφους⁷³.

Μιά ἀποδεκτή λύση, εἶναι αὐτή πού μαρτυρεῖται καί ἀπό ὀρισμένα χειρόγραφα⁷⁴. Ἄν, δηλαδή, τό βάπτισμα τελεῖται πρὶν τή συμπλήρωση τῶν σαράντα ἡμερῶν, εἶναι ἀσφαλῶς ἓνα τυπικό μειονέκτημα. Δέν εἶναι, ὅμως, τόσο σημαντικό μπροστά στή σοβαρή ἀνακολουθία πού παρουσιάζει ἡ τέλεση τοῦ σαραντισμοῦ μετὰ τό βάπτισμα⁷⁵. Ὁ ἀριθμός σαράντα δέν εἶναι μαγικός, ἀλλά συμβολικός. Αὐτό μᾶς ὀδηγεῖ καί στό ἐπόμενο ἐρώτημα.

Τί γίνεται στήν περίπτωση πού τό βρέφος ἦ ἡ λεχώνια ἦ καί οἱ δύο μαζί δέν μποροῦν νά προσέλθουν τήν σαρακοστή ἡμέρα γιά τήν τέλεση τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἐκκλησιασμοῦ;

Ἀρχικά πρέπει νά ποῦμε ὅτι ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ἀφορᾶ τό παιδί καί ὄχι τή μητέρα⁷⁶. Συνεπῶς, ἐάν τό βρέφος πρέπει νά παραμείνει στό σπίτι πέραν τῶν σαράντα ἡμερῶν ἢ δυσμενεῖς καί ἀκατάλληλες καιρικές συνθηκες δέν εὐνοοῦν τήν ἔξοδο τοῦ βρέφους, τότε ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιασμοῦ μπορεῖ νά τελεσθεῖ τήν ἐπομένη ἡμέρα ἢ καί ἀργότερα.

73. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 228-229, 232-236. Βλ. καί ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 1, 181.

74. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 234.

75. Αὐτό συνηθίζεται σέ ὀρισμένες ὀρθόδοξες κοινότητες τῆς Ἀμερικῆς. Βλ. σχετικά ΣΜΕΜΑΝ, 11 (σημ.).

76. Διατυπώθηκε καί ἡ ἄποψη ὅτι «ὁ ἐκκλησιασμός εἶναι ἡ τελετή τῆς ἐπιστροφῆς τῆς μητέρας μετὰ τήν ἀνάρρωσή της ἀπό τήν “ἀσθένεια καί ἀδυναμία” τῆς ἐγκυμοσύνης πρὸς τήν πλήρη συμμετοχή της στή μυστηριακή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καί ἔτσι αὐτός εἶναι ὁ ἐκκλησιασμός της». ΣΜΕΜΑΝ, 197 καί 203.

Γιά έκτακτους λόγους είναι αυτονόητη ή αναβολή του σαραντισμού του βρέφους ή ακόμη και η επιτάχυνσή του, όπως είδαμε και πριν. Στις περιπτώσεις αυτές, πού συμβαίνει σύγκρουση τύπου και ουσίας, είναι προτιμότερο να τηρείται η ουσία, ή προσφορά του βρέφους στον Θεό, και όχι ο τύπος, οι σαράντα ημέρες. Αν τύπος και ουσία συμβαδίζουν, αυτό είναι το ἄριστο.

Τό ἴδιο είναι δυνατό να ισχύσει και στην περίπτωση πού η μητέρα ἐμποδίζεται, για διάφορους λόγους, να προσέλθει στον ναό τῆ σαρακοστή ἡμέρα. Τότε βρέφος και μητέρα θά ἐκκλησιασθούν, κατ' οἰκονομία, λίγο ἀργότερα⁷⁷.

Τί ισχύει σχετικά μέ τόν λεγόμενο «μισό σαραντισμό»;

Ἡ ἔξοδος τῆς μητέρας ἀπό τό σπίτι, ἡ ἔνταξή της στην ἐργασιακή διαδικασία και ἡ ἔλλειψη βοήθειας ἀπό κάποιο ἄλλο πρόσωπο, πριν τῆ συμπλήρωση τῶν σαράντα ἡμερῶν, είναι πλέον μιὰ ἀναγκαιότητα. Γι' αὐτό και οἱ γυναῖκες ζητοῦν να «πάρουν» τόν λεγόμενο «μισό σαραντισμό»⁷⁸.

Σέ ὀρισμένα χειρόγραφα, συναντοῦμε μιὰ εὐχή, μέ τόν τίτλο «εὐχή τῆς ὀκταήμερου καθάρσεως»⁷⁹, πού ἀφορᾶ τῆ μαία ἢ τῆ μητέρα. Ἡ ἴδια εὐχή ἀπαντᾶ και ἄλλοῦ μέ τόν τίτλο «εὐχή εἰς γυναῖκα λεχώ εἴκοσι, ἢ δεκαπέντε ἡμερῶν»⁸⁰, πού δημοσιεύθηκε και στό Εὐχολόγιο τοῦ Σαλιβέρου⁸¹.

Στό κείμενο τῆς εὐχῆς ζητεῖται ὁ καθαρισμός τῆς λεχῶνας για να ἁγιασθεῖ και να μπορεῖ να ἀνταποκρίνεται στις ὑποχρεώσεις της. Προφανῶς, ἀπό παλαιά, ὁ χρόνος

77. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 239-240.

78. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 101.

79. Γι' αὐτήν βλ. Παράρτημα.

80. GOAR, 264.

81. ΜΕΓΑ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ, ἔκδ. Μ. Σαλιβέρου, ἐπιμ. Ν. Παπαδοπούλου, Ἀθήναι 1927, 513.

τῶν σαράντα ἡμερῶν φαινόταν ὑπερβολικός, καί ἀναζητήθηκε λύση σύντμησής του. Ἔτσι, προήλθε, στή λειτουργική πράξη, ἡ ἔννοια τοῦ «μισοῦ σαραντισμοῦ».

Ὅσον ἀφορᾷ τό πρακτέο, ὁ καθηγητής Ἰ. Φουντούλης γράφει χαρακτηριστικά: «Ἐχω τή γνώμη, πώς μιά καί ἡ ἀναχρονιστική αὐτή ἀκολουθία δέν βρῆκε θέσι στά ἐπίσημα λειτουργικά μας κείμενα, τό καλλίτερο πού ἔχομε νά κάνουμε εἶναι νά τήν ἀφήσουμε νά ξεχασθῆ»⁸².

Στήν περίπτωση, ὅμως, πού μᾶς ζητηθεῖ κάτι τέτοιο, μπορούμε, σύμφωνα μέ τά προηγούμενα, νά διαβάσουμε στή λεχώνα τίς δύο πρῶτες εὐχές ἀπό τήν ἀκολουθία τοῦ σαραντισμοῦ, πού ἀφοροῦν τή μητέρα, ἢ, ἀκόμη, καλύτερα, νά τελέσουμε τήν ἀκολουθία τῆς πρώτης ἡμέρας, πού ἀγνοεῖται καί συνήθως παραλείπεται.

Τέλος, ἕνα ἐρώτημα πού ἀπασχολεῖ πολλές φορές τοὺς ἱερεῖς, εἶναι:

Μποροῦμε νά διαβάσουμε σέ ἀβάπτιστα παιδιὰ διάφορες εὐχές τῆς ἐκκλησίας, ὅπως τῆς βα σκανίας ἢ γιά τόν ὕπνο;

Εἶναι σαφές ὅτι τά ἀβάπτιστα παιδιὰ δέν μετέχουν στά μυστήρια, ἐπειδή δέν εἶναι ἀκόμη μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Μποροῦν, ὅμως, νά δεχθοῦν τίς εὐχές τῆς. Ἐφόσον, λοιπόν, συντρέχει κάποια ἔκτακτη ἀνάγκη ἢ λόγος ὑγείας, μποροῦν νά διαβαστοῦν ὀρισμένες εὐχές, ὄχι ὅμως νά τελεστοῦν μυστήρια, ὅπως τό ἱερό εὐχέλαιο⁸³.

Ζητῶ ἐκ τῶν προτέρων συγγνώμη, γιατί στό σημεῖο αὐτό θά ἤθελα νά ἐπισημάνω τό ἐξῆς. Πολλές φορές καλλιεργοῦνται, δυστυχῶς, πελατειακές σχέσεις μεταξύ ἱερέων καί πιστῶν, ὅποτε ἰσχύει τό γνωστό ἀξίωμα «ὁ πελάτης ἔχει πάντα δίκαιο». Δέν ἐπιτρέπεται, ὅμως, ἄν δέν ὑπάρχει πραγματική αἰτία, οἱ ἱερεῖς νά διαβάσουμε τίς

82. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 3, 242.

83. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 1, 285.

σχετικές εϋχές και νά γινόμαστε συνεργοί στην ἀμάθεια τοῦ λαοῦ ἢ νά ἐνθαρρύνουμε τίς δεισιδαιμονίες τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων. Ἡ εϋχή τῆς βασκανίας δέν ἔχει τόν χαρακτήρα τοῦ ἀντιβασκανικοῦ ἐμβολίου⁸⁴.

Καί σ' αὐτό τό σημεῖο ἔγκειται ἡ δική μας εὐθύνη, ὅλων ἡμῶν πού ταχθήκαμε στή διακονία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Πρέπει, δηλαδή, νά γίνεται συστηματική καί ἔγκαιρη ἡ διαφώτιση τῶν χριστιανῶν γιά νά γνωρίζουν τή σημασία, τόν σκοπό καί τή δύναμη τῶν λειτουργικῶν εϋχῶν καί τῶν διαφόρων ἀκολουθιῶν. Ἡ θ. λατρεία πρέπει νά ἀποκαλύπτει τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, νά τή ζωντανεύει. Καμιά λειτουργική ἀλλαγὴ δέν θά φέρει ἀποτέλεσμα, ἐάν δέν εἶναι ἔκφραση καί πλήρωμα τῆς δικῆς μας μεταστροφῆς στό ἀληθινό νόημα καί τή δύναμη τῆς ὀρθόδοξης πίστεως μας⁸⁵. Διαφορετικά, γιὰ νά ζητοῦμε εὐθύνες ἀπό ἀνεύθυνους καί καλοπροαίρετους ἀνθρώπους;

Ἄς ρωτήσουμε ὅλοι τή συνείδησή μας καί νά προβληματιστοῦμε γιά τό ποιός εἶναι, τελικά, ὑπεύθυνος γιά τήν ἄγνοια καί τό σκοτάδι, στό ὅποιο ζοῦν, ἀκόμη, τά λογικά μας πρόβατα.

Ἡ λειτουργική μας ἀναγέννηση εἶναι πλέον ἕνα ἐπιτακτικό αἶτημα. Ἡ ἀναγέννηση αὐτή δέν θά γίνει ἄνωθεν, μέ ἐγκυκλίους καί ἀποφάσεις. Θά γίνει ἀπό τή βάση τῆς Ἐκκλησίας. Πρῶτα ἀπ' ὅλα, νά διαφωτισθοῦν οἱ ἱερεῖς. Θεωρῶ πολύ ἀξιέπαινη καί χρήσιμη, πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτή, τήν πρωτοβουλία συγκλήσεως λειτουργικῶν συνεδρίων. Στή συνέχεια, νά διαφωτισθοῦν οἱ πιστοί, μέσα ἀπό ποιμαντικές καί κατηχητικές δομές πού ἤδη υφίστανται, ἀλλά καί ἀπό νέες, πού γιά πρώτη φορά θά ἐφαρμοστοῦν.

84. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 2, 29.

85. Βλ. ΣΜΕΜΑΝ, 235 (σημ. 65).

Γνωρίζουμε ότι σέ πολλές Ίερές Μητροπόλεις, Ίενορίες καί Ίεκκλησιαστικά Πνευματικά Κέντρα λειτουργοῦν ἀξιέπαινες δράσεις, ὅπως κατηχητικά σχολεῖα, νεανικές συνάξεις, σχολές γονέων, κύκλοι συμμελέτης ἀγίας Γραφῆς κ.ἄ. Ἐν σέ πρώτη φάση ἀξιοποιήσουμε τήν ὕπαρξη ὄλων αὐτῶν τῶν ὑφισταμένων δομῶν τῆς πνευματικῆς μας διακονίας, ἕνα πολύ μεγάλο μέρος τοῦ ποιμνίου μας θά διαφωτιστεῖ. Τά μικρά παιδιά καί οἱ νέοι μας θά γνωρίζουν τήν πράξη τῆς Ίεκκλησίας καί θά τήν ἐφαρμόζουν. Ἐμεῖς, ἄλλωστε, σάν Ίεκκλησία ἀπευθυνόμαστε στούς καλοπροαίρετους ἀνθρώπους, πού ἀπό μᾶς περιμένουν τή λειτουργική καί, γενικότερα, τήν πνευματική ἀγωγή τους. Καί ἐπειδή εἶναι σέ ἐξέλιξη ἡ συγγραφή νέων βοηθημάτων γιά τά κατηχητικά σχολεῖα, οἱ ἀρμόδιοι δέν θά πρέπει νά παραλείψουν νά συμπεριλάβουν καί παρόμοια πρακτικά θέματα, πού ἀφοροῦν στή λειτουργική ἀγωγή τῶν παιδιῶν καί τῶν νέων.

Ἐπίσης, οἱ ἐξομολόγοι μποροῦν νά συστήνουν στά πνευματικά τους παιδιά, πού ὀδεοῦν στόν γάμο, ἄλλοτε προτρεπτικά, ἄλλοτε καί μέ τή μορφή πνευματικοῦ κανόνα, τήν τέλεση ὄλων τῶν ἀκολουθιῶν πού σχετίζονται μέ τή γέννηση καί τή βάπτισή τῶν παιδιῶν. Γνωρίζω ὅτι πολλοί πνευματικοί καταβάλλουν ἤδη φιλότιμες προσπάθειες μέ σημαντικά ἀποτελέσματα.

Ἐνα, ἀκόμη, μέσο εἶναι ἡ ἔντυπη ἐνημέρωση τῶν πιστῶν. Αὐτό μπορεῖ νά γίνεται, ὅταν ἔρχονται οἱ μελλόνυμφοι στόν ναό ἢ στήν Μητρόπολη γιά νά καταθέσουν τά δικαιολογητικά, προκειμένου νά ἐκδοθεῖ ἡ ἄδεια γάμου ἢ ὅταν ἔρχονται στόν ναό νά δηλώσουν τόν γάμο ἢ τή βάπτισή. Δέν εἶναι καθόλου δύσκολο νά τοῦς δίνουμε ἕνα μικρό ἔντυπο, μέ κάποια ἀπαραίτητα στοιχεῖα πού ἀφοροῦν τά θέματα πού μᾶς ἀπασχολοῦν καί πολλά ἄλλα. Ἀπό τήν ἐφαρμογή ἤδη αὐτοῦ τοῦ μέσου ἔγινε γνωστό ὅτι ὄλοι ἀνεξαίρετα τό ἐκτιμοῦν καί εὐχαριστοῦν γι’

αυτό. Είναι σίγουρο, γιά νά εΐμαστε ρεαλιστές, ὅτι στούς περισσότερους τό περιεχόμενο τῶν ἐντύπων θά περάσει ἀπαρατήρητο. Είναι, ὅμως, ἐξίσου σίγουρο ὅτι ἕνας σημαντικός ἀριθμός μελλονύμφων καί νέων γονέων ἐφαρμόζουν αὐτά γιά τά ὁποῖα ἐμεῖς τούς ἐνημερώνουμε.

Γίνεται, λοιπόν, σαφές ἡ ἀνάγκη, χωρίς καθυστερήσεις, νά διαφωτισθοῦν οἱ πιστοί. Γιατί μέ τήν ἄγνοια καί τίς κάθε εἴδους προλήψεις διασύρονται στόν πολύ κόσμο, διακωμωδοῦνται ἀπό τηλεοράσεις καί περιοδικά καί, τελικά, βεβηλώνονται τά ἀγιαστικά μέσα τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι γινόμαστε αἰτία νά πέφτουν σέ ἀχρηστία οἱ ἀγιαστικές πράξεις, νά ἀγνοεῖται ὁ λειτουργικός μας πλοῦτος, νά συκοφαντεῖται ἡ πνευματική μας λατρεία καί νά θεωρεῖται, ἀπό πολλούς, συνώνυμη μέ τή μαγεία καί τή δεισιδαιμονία⁸⁶.

Ἐπίλογος

Ἀπό τά παραπάνω ἔγινε σαφές ὅτι ἡ τελετουργία τῶν προβαπτισματικῶν ἀκολουθιῶν, ἔχει ἀδιαμφισβήτητη μυστηριακή καί πνευματική ἀξία.

Ζητεῖται ἡ εὐλογία τῆς λεχῶνας καί τοῦ παιδιοῦ, τοῦ σπιτιοῦ καί τῶν παρισταμένων, ἡ προστασία καί θεραπεία τους. Ἡ Ἐκκλησία, σάν φιλόστοργη μητέρα, ὑποδέχεται, μέ τίς προβαπτισματικές της εὐχές, ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς γεννήσεώς του, τό νέο ἄνθρωπο, πού ἦλθε σ' αὐτόν τόν κόσμο, καί ἀγιάζει τήν εἴσοδό του σ' αὐτόν. Τό ἀναγνωρίζει ὡς ἰδιαίτερη προσωπικότητα καί μέ μιά σειρά εὐχῶν, πού εἶναι γεμάτη ἀπό ὑψηλή θεολογία, τοῦ δίνει ὅλες τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἔνταξή του στήν Ἐκκλησία καί τῆς δυναμικῆς κατάκτησης τῆς οὐράνιας Βασιλείας. Θά τοῦ δώσει τό ὄνομα τήν ὀγδὴ ἡμέρα· θά τόν ὑποδεχθεῖ στό νάο τῆ σαρακοστή· θά τόν κατηχήσει·

86. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 2, 29.

θά τόν βαπτίσει· θά τόν τρέφει μέ τή σάρκα καί τό αἷμα τοῦ Θεοῦ· θά τόν στεφανώσει· θά παρασταθεῖ στίς ψυχικές καί σωματικές του ἀρρώστιες· ὅταν ἐτοιμάζεται νά φύγει ἀπό τόν κόσμο, θά τρέξει πάλι κοντά του· μέ εὐχές καί ὕμνους θά προπέμψει τό σῶμα του στόν τάφο. Ἀλλά καί νεκρό, ἀκόμη, δέν θά τόν λησμονήσει. Πάλι δεήσεις καί λειτουργίες θά τελεῖ, μέχρι τή συντέλεια τῶν αἰώνων, γιά τήν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς του⁸⁷.

Ἀληθινά ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ στοργική μητέρα, πού παραλαμβάνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τή στιγμή τῆς γεννήσεώς του καί τόν ὀδηγεῖ μέχρι τίς πύλες τοῦ οὐρανοῦ. Καί ὅλοι ἐμεῖς, οἱ λειτουργοί τῆς Ἐκκλησίας, γινόμαστε μυστηριακά οἱ μυσταγωγοί τοῦ ἀνθρώπου σ' αὐτήν τήν ἐπίγεια πορεία του. Σ' αὐτό ἔγκειται καί ἡ εὐθύνη μας.

---

87. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, μνημ. ἔργ. 1, 71.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εὐχή ἐτέρα εἰς τὰς παρατυχοῦσας γυναῖκας εἰς λεχώ

Κύριε, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων σου Πέτρῳ διὰ τῆς ἐμφανισθείσης αὐτῷ ὀθόνης καί τῶν τῆς γῆς ζώων κελεύσας τάς μισαράς καί ἀκάθαρτα πάντα καθαρά νομοθετήσας καί μηδέν κοινόν ἢ ἀκάθαρτον ἡγεῖσθαι τῶν ὑπὸ σοῦ δημιουργηθέντων κτισμάτων, ἀλλά πάντα καθαρά τοῖς καθαροῖς εἶναι διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου σου ὀνόματος, αὐτός, Κύριε, ἴλεως γενοῦ ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν κατὰ τό πληθος τῶν οἰκτιρμῶν σου καί εὐλόγησον καί ἀγίασον τὰς δούλας σου ταύτας τὰς ἐπιτυχοῦσας ἐν τῇ κησεί τῆς δούλης σου τῆσδε καί ἀξίωσον αὐτάς ἀμέμπτως καί καθαρώς εἰσελθεῖν ἐν τῇ ἀγία σου Ἐκκλησίᾳ καί μεταλαβεῖν τῶν θείων σου μυστηρίων καί τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιοθῆναι. Ὅτι ἀγαθός καί φιλόανθρωπος Θεός ὑπάρχεις...

[Κώδικας 1910 Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 16ου αἰ. (Suppl.). Βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 324].

Εὐχή τῆς μαίας

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ ἐν τῷ ἐνυποστάτῳ σου Λόγῳ τὰ πάντα ἐκ μή ὄντων εἰς τό εἶναι παραγαγών καί τῷ θείῳ Πνεύματι ταῦτα τελειώσας, ὁ τῇ σῆ κελεύσει τὰς μαίας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τὰ βρέφη τῶν Ἑβραίων ζωογονοῦσας καί εὐλογῆσας αὐτάς· οὕτω ποιήσον, Κύριε ὁ Θεός, καί τήν παροῦσαν λεχώ καί τήν μαίαν ταύτην εὐλόγησον, ἀγίασον, καθάρισον αὐτῆς τόν ρύπον τοῦ σώματος καί τόν σπῖλον τῆς ψυχῆς, καί ἀξίωσον αὐτήν διὰ τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ σου. Ὅτι σύ εἶ ὁ εὐλογῶν καί ἀγιά-

ζων τά πάντα, Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν, καί σοί τήν δόξαν ἀναπέμπομεν καί τῷ Πατρὶ καί τῷ ἁγίῳ Πνεύματι...

Εὐχή ἐτέρα τῆς μαίας

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ μόνος ἀναμάρτητος, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει καί οἰκτιρμοῖς, ὁ μὴ βουλόμενος τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν, πρόσδεξαι καί τῆς δούλης σου (δεῖνα) τήν μετάνοιαν καί ἴασαι τά συντρίμματα αὐτῆς, καί δός αὐτῆς μετὰ φόβου καί ἀγάπης προσελθεῖν τῇ ἁγίᾳ σου Ἐκκλησίᾳ καί προσελθεῖν τοῖς ἀχράντοις σου μυστηρίοις καί ἀξίωσον αὐτήν εὐαρέστως τοῦ δοξάζειν σέ πάντοτε. Ὅτι ἠυλόγηται καί δεδόξασται...

[Κώδικας 8 (182) Βιβλιοθήκης Μετοχίου Παναγίου Τάφου Κωνσταντινουπόλεως 15ου αἰ. Βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 324-325].

Εὐχή εἰς κάθαρσιν γυναικός τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως αὐτῆς

Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ ἀληθινός ἄρτος τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὁ καθάρισας καί ἀγιάσας καί ἀναγεννήσας ἡμᾶς τούς ἀναξίους δούλους σου διά τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας εὐλογεῖν καί ἀγιάζειν τούς προσερχομένους τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, αὐτός, Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ἀγιάσον καί τήν δούλην σου ταύτην καί καθάρσον αὐτήν ἐκ τοῦ ἐπελθόντος αὐτῆς σωματικοῦ μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος διά τῆς ὀκταήμερου καθάρσεως, ὥστε ἀγιασθῆναι αὐτήν καί τήν ζύμην τῶν χειρῶν αὐτῆς, ἀνεμποδίστως διατρέφειν πάντας τούς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς ἀξίωσον κατά τό σόν ἅγιον θέλημα, ἵνα διά παντός δοξάζειν σε τόν μόνον ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν καί τόν μονογενῆ σου Υἱόν καί τό πανάγιον Πνεῦμα νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

(Κώδικας 877, Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, 15ου αἰ. Βλ. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, 328).

**Εὐχή εἰς παῖδα λαμβάνοντα χεῖρας ὅτε εἰσέλθῃ εἰς
τούς βασιλικούς πυλώνας**

Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ἡ πηγὴ τῶν εὐλογιῶν, ὁ φυλάσσω
τά νήπια καὶ φρουρῶν αὐτά διὰ τὴν ἀκακίαν ἐν τῷ ἀγκα-
λισαμένῳ αὐτά Χριστῷ σου καὶ νῦν Κύριε, εὐλόγησον
τούς σουσ παῖδας, τά σά πλάσματα τὴν σὴν δημιουργίαν
καὶ αὕξησον, καὶ σόφισον καὶ ἐλέησον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
Χριστοῦ σου· μεθ' οὗ σοί δόξα, σὺν τῶν παναγίῳ καὶ
ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τούς
αἰῶνας τῶν αἰώνων.

GOAR, 265.

Εὐχή ἐπὶ ἐθνικοῦ λαμβάνοντος ὄνομα

Σοὶ τῷ Υἱῷ καὶ δημιουργῷ πάσης κτίσεως, τῷ τά πά-
ντα συστησαμένῳ τῷ λόγῳ σου, προσάγωμεν τόν ἄνθρω-
πον τοῦτον ἐπὶ τό σέ γινώσκειν καὶ τό ὄνομά σου ἐπικα-
λεῖσθαι τό ἅγιον καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δέ
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος,
λύτρωσαι τόν δοῦλόν σου τοῦτον ἀπό πάσης ἀκαθαρσίας,
ἀπό πάσης διαβολικῆς πλάνης, ἀπό πάσης αἰρετικῆς κα-
κονοίας, καὶ ἀπέργασον αὐτόν σκεῦος ἐκλεκτόν τοῦ εἶναι
δοῦλόν σου κεκλημένον, ἀπό τῆς σήμερον ἡμέρας χριστιανόν
γνωριζόμενον, τὴν σφραγίδα φοροῦντα παρά σοί, κα-
τευθυνόμενον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν διὰ τῆς χάριτος τοῦ
Χριστοῦ σου τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητός εἶ
σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

DMITRIEWSKIJ, 242.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Ι., Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, τ. 1-4, Ἀθήνα - Θεσσαλονίκη 1982-1994.
- GOAR, J., Εὐχολόγιον, Sive Rituale Graecorum, Βενετία 1730), (φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση Graz 1960).
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, ἱερομονάχου, Τὸ ἅγιον βάπτισμα, Ἅγιον Ὄρος 1989.
- DMITRIEVSKIJ, A., Opisanie Liturgitseskkich Rukopisej II, Hildesheim 1965 (Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση τῆς ἐκδόσεως Κιέβου 1901).
- ΣΜΕΜΑΝ, Α., πρωτοπρ., Ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος. Λειτουργικὴ μελέτη τοῦ βαπτίσματος, μετάφρασις Ἰ. Ροηλίδης, Ἀθήνα 1984.
- ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Περί τῶν ἱερῶν τελετῶν, ΡG 155.
- ΤΡΕΜΠΕΛΑ, Π., Μικρόν Εὐχολόγιον, τ. 1, ἔκδ. 6', Ἀθήναι 1998.
- ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Γ., Ὀνοματοδοσία, Θεσσαλονίκη 1991.
- ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Γ., ἱεροδιακόνου, Ὀνοματοδοσία, «Ἡ διὰ τῆς εὐχῆς τῆς ἡμέρας ὀνοματοδοσία», Νέων Σιών 81 (1989), 213-256· καὶ ἀνάτυπο, ἐν Ἱεροσολύμοις 1989.

